

ZNACZENIE OBIEKTÓW WPISANYCH NA LISTĘ ŚWIATOWEGO DZIEDZICTWA UNESCO DLA TURYSTYKI

*Dominik Ziarkowski**

Zarys treści: W pracy dokonano charakterystyki obiektów światowego dziedzictwa UNESCO jako specyficznej grupy atrakcji turystycznych. Wskazano najważniejsze czynniki wpływające na ich atrakcyjność turystyczną, a także przeprowadzono analizę porównawczą rozmieszczenia obiektów z Listy UNESCO na świecie oraz danych dotyczących międzynarodowych wyjazdów turystycznych do poszczególnych regionów globu. Analiza ta wykazała, że regiony i kraje najbardziej zasobne w dobra wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa stanowią jednocześnie najbardziej popularne destynacje turystyczne. Również w Polsce obiekty wpisane na Listę UNESCO stanowią najważniejsze atrakcje turystyczne. W podsumowaniu wskazano na konieczność umiejętnego zarządzania oraz racjonalnego udostępniania obiektów dziedzictwa dla turystyki.

Słowa kluczowe: atrakcje turystyczne, dziedzictwo, Lista UNESCO

Wprowadzenie

Jednym z ważniejszych motywów podejmowania wyjazdów turystycznych zawsze była chęć poznawania obcych kultur, miast, zabytków, wierzeń i tradycji. Również współcześnie kulturę i turystykę cechuje silna wzajemna zależność. Badania naukowe nad migracjami turystycznymi wykazują, że turyści tracą zainteresowanie wyjazdami nastawionymi na bierny wypoczynek (tzw. model 3xS – *sea, sun, sand*) na rzecz aktywnego spędzania czasu oraz turystyki poznawczej (tzw. model 3xE – *entertainment, excitement, education*) [Alejziak, Biliński 2003, s. 10]. Z tego powodu coraz większe znaczenie mają dla turystyki unikatowe obiekty dziedzictwa kulturowego. Różne formy turystyki poznawczej realizowane są także na terenach cennych przyrodniczo, a atrakcjami przyciągającymi turystów stają się osobiowości przyrody oraz obszary chronione.

* Dr, Katedra Turystyki, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, ul. Rakowicka 27, 31-510 Kraków, e-mail: dominik.ziarkowski@uek.krakow.pl.

Najważniejsze skarby cywilizacji oraz świata przyrody umieszczone są na prestiżowej Liście Światowego Dziedzictwa Kultury i Natury UNESCO i podlegają ochronie jako szczególnie cenne dla całej ludzkości. Lista ta uznawana jest przez ekspertów za najbardziej udane przedsięwzięcie w zakresie ochrony dziedzictwa w skali międzynarodowej [Szymgin 2011a, s. 53]. Celem artykułu jest wskazanie głównych czynników decydujących o atrakcyjności turystycznej obiektów zamieszczonych na Liście UNESCO, a także określenie znaczenia tych obiektów dla kształtowania geografii światowego ruchu turystycznego. Dla osiągnięcia założonych celów wykorzystane zostaną wybrane koncepcje atrakcyjności turystycznej, a także dane statystyczne dotyczące światowych wyjazdów turystycznych oraz rozmieszczenia obiektów UNESCO w poszczególnych regionach świata.

1. Dziedzictwo – istota i zakres pojęcia

Dziedzictwo jest pojęciem różnie definiowanym w literaturze, ale z reguły rozumie się je bardzo szeroko. Jedna z definicji, sformułowana przez Roberta Hewisona, określa dziedzictwo jako „to, co przeszłe generacje ocaliły i przekazały nam, i co znacząca liczba populacji pragnie ocalić dla przyszłości” [cyt. za: Kruczek i wsp. 2010, s. 159]. Pojęcie dziedzictwa obejmuje zarówno elementy materialne (w tym zwłaszcza zabytkowe budowle, pomniki, miasta historyczne, muzea, obszary chronionego krajobrazu), jak i niematerialne, czyli przekazywane z pokolenia na pokolenie tradycje, wartości i normy [Albert 2007, s. 50]. Za najważniejsze składowe dziedzictwa niematerialnego uznaje się filozofię, tradycje, różnego rodzaju uroczystości, a także literaturę i folklor [Nuryanti 1996, s. 251]. W turystyce szeroko wykorzystywane jest zwłaszcza dziedzictwo materialne, stanowiące często podstawę rozwoju turystyki w danym regionie.

Zakres materialnego dziedzictwa kulturowego został szczegółowo określony w Konwencji UNESCO w sprawie ochrony światowego dziedzictwa, która została przyjęta 16 listopada 1972 roku w Paryżu. Za dziedzictwo kulturowe w wymienionym dokumencie uznano:

- zabytki: dzieła architektury, dzieła monumentalnej rzeźby i malarstwa, elementy i budowle o charakterze archeologicznym, napisy, grotty i zgrupowania tych elementów, mające wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia historii, sztuki lub nauki;
- zespoły: budowli oddzielnych lub łącznych, które ze względu na swą architekturę, jednolitość lub zespolenie z krajobrazem mają wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia historii, sztuki lub nauki;

- miejsca zabytkowe: dzieła człowieka lub wspólne dzieła człowieka i przyrody, jak również strefy, a także stanowiska archeologiczne, mające wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia historycznego, estetycznego, etnologicznego lub antropologicznego¹.

W podobny sposób wskazano także elementy dziedzictwa naturalnego, wyszczególniając:

- pomniki przyrody utworzone przez formacje fizyczne i biologiczne albo zgrupowania takich formacji, przedstawiające wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia estetycznego lub naukowego;
- formacje geologiczne i fizjograficzne oraz strefy o ściśle określonych granicach, stanowiące siedlisko zagrożonych zagładą gatunków zwierząt i roślin, mające wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia nauki lub ich zachowania;
- miejsca lub strefy naturalne o ściśle oznaczonych granicach, mające wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia nauki, zachowania lub naturalnego piękna².

W przywołanej Konwencji UNESCO przewidziano także utworzenie Listy Światowego Dziedzictwa, która obejmowałaby szczególnie cenne dobra kultury i przyrody. Obowiązek identyfikacji tych ważnych bogactw naturalnych i kulturowych sędowano na państwa, w granicach których się one znajdują. Na mocy konwencji utworzono także Komitet Światowego Dziedzictwa, składający się z przedstawicieli państw, które ratyfikowały ten ważny dokument. Ów Komitet zajmuje się m.in. ustalaniem kryteriów, które muszą spełniać dobra wpisywane na Listę UNESCO oraz podejmowaniem decyzji o wpisie lub odrzuceniu danego wniosku. Pierwsza Lista Światowego Dziedzictwa została ogłoszona w 1978 roku. Znalazło się na niej 13 obiektów, w tym dwa z Polski – historyczne centrum Krakowa oraz Kopalnia Soli w Wieliczce. Od tego czasu na corocznych sesjach Komitetu Światowego Dziedzictwa ogłaszane są nowe obiekty umieszczane na tej prestiżowej liście. W 2012 roku liczy ona już 962 obiekty, w tym 745 kulturowych, 188 naturalnych i 29 o charakterze mieszanym³.

¹ *Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, przyjęta w Paryżu dnia 16 listopada 1972 r. przez Konferencję Generalną Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury na jej siedemnastej sesji*, Dz. U. z dnia 30 września 1976 r., rozdział I, art. 1.

² *Ibidem*, rozdział I, art. 2.

³ Szczegółowe dane statystyczne dotyczące Listy Światowego Dziedzictwa zamieszczone są na stronie internetowej Światowego Centrum Dziedzictwa [<http://whc.unesco.org/en/list/stat>, dostęp: 2.10.2012].

2. Atrakcyjność turystyczna obiektów dziedzictwa UNESCO

Obiekty umieszczone na Liście UNESCO mają ogromne znaczenie dla turystyki, gdyż stanowią atrakcje turystyczne o międzynarodowym najczęściej znaczeniu. Jeżeli przyjmiemy najprostszą z możliwych definicji, określającą atrakcje turystyczne jako „cokolwiek co zaciekawia turystów” (D. Lundberg)⁴, to wydaje się oczywiste, że zasoby kultury i przyrody umieszczone na Liście Światowego Dziedzictwa są atrakcjami szczególnymi, ponieważ wywołują ogromne zainteresowanie ze strony turystów. Dzieje się tak dlatego, że turyści poszukują miejsc i obiektów niezwykłych, wyraźnie odróżniających się od innych, nietypowych. Wykazał to John Urry, który zauważył, iż doświadczenie turystyczne jest przede wszystkim doświadczeniem wizualnym, a spojrzenie turysty koncentruje się na poszukiwaniu niezwykłości i wyodrębnianiu „inności” [Urry 2007, s. 229]. Każdy obiekt umieszczony na Liście UNESCO jest niezwykły i unikatowy i dlatego przyciąga zainteresowanie turystów. Trzeba w tym miejscu zauważyć, że wymienione powody w przypadku obiektów zamieszczonych na liście byłyby wystarczające, aby przyciągały one turystów także wtedy, gdyby nie były wpisane na Listę UNESCO. Podstawą atrakcyjności turystycznej obiektów UNESCO jest zatem ich niezwykły i niepowtarzalny charakter, a nie fakt, że są umieszczone na prestiżowej liście.

Nie można jednakże stwierdzić, że obecność danego dobra kulturowego lub przyrodniczego na Liście Światowego Dziedzictwa pozostaje bez wpływu dla jego atrakcyjności w oczach turystów. Niewątpliwie umieszczenie danego obiektu na liście może być bardzo ważnym czynnikiem, który przyczyni się do wzrostu zainteresowania takim obiektem ze strony turystów. Mechanizm ten dobrze tłumaczy inna definicja atrakcji turystycznych, sformułowana przez Deana MacCannella. Podkreśla ona semiotyczny charakter migracji turystycznych, określając atrakcję turystyczną jako „empiryczny związek pomiędzy turystą, widokiem i oznacznikiem, który jest informacją o widoku” [MacCannell 2005, s. 64]. Szczególna rola w przedstawionym systemie przypada oznacznikom, które pomagają turystom w interpretacji widoku, a jednocześnie narzucają określoną perspektywę patrzenia na zwiedzane miejsca i obiekty. Oznacznikami, wg autora definicji, mogą być m.in. przewodniki, tabliczki informacyjne, pokazy slajdów, odczyty, pamiątkowe pudełka z zapalnikami itp. Bardzo ważnym oznacznikiem jest bez wątpienia również Lista Światowego Dziedzictwa, która niejako potwierdza ogromne znaczenie wybranych obiektów dziedzictwa dla ludzkości oraz ich unikatowy charakter. Można powiedzieć, że wpis na listę pełni podobną rolę jak metka na firmowych ubraniach, informując o autentyczności i dużej wartości danego przedmiotu.

⁴ Przegląd definicji atrakcji turystycznych zob. [Nowacki 2000, s. 112–113; Kruczek 2002, s. 37–38; Kruczek 2011, s. 7–19].

Badacze zajmujący się określaniem atrakcyjności turystycznej poszczególnych regionów i obiektów zdają sobie sprawę ze znaczenia obecności danego dobra na Liście Światowego Dziedzictwa Kultury i Natury, przyznając obiektom UNESCO najwyższą ocenę atrakcyjności turystycznej. Ma to swoje uzasadnienie w tym, że wielu turystów planuje swoje podróże po świecie kierując się wpisami umieszczonymi na Liście UNESCO. Fakt umieszczenia danego dobra na tej liście ma ogromny walor promocyjny i z reguły wpływa na znaczne ożywienie ruchu turystycznego w tych miejscach [Kruczek 2009, s. 44]. Niekiedy frekwencja turystów może wzrosnąć nawet kilkadziesiąt razy. Do takiej sytuacji doszło w Dolinie Jiuzhaigou w Chinach (wpisanej na listę w 1992 roku), którą na początku lat 90. XX wieku odwiedzało około 10 tysięcy turystów, a obecnie liczba ta wzrosła już do miliona [Tourtellot 2010, s. 13]. Po wpisaniu na Listę UNESCO kopalni srebra w Iwami Ginzan na wyspie Honsiu w Japonii w 2007 roku liczba turystów odwiedzających rocznie ten obiekt również wzrosła z 15 tysięcy do około miliona osób [Marstein 2011, s. 43].

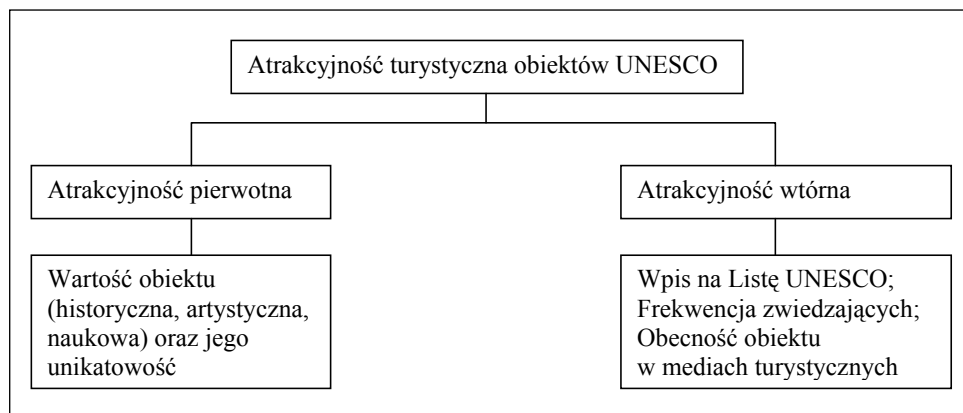
Trzeba zauważyć, że bezrefleksyjne przypisywanie najwyższej atrakcyjności turystycznej obiektom z Listy UNESCO nie jest do końca uzasadnione, gdyż kryteria tworzenia owej listy nie uwzględniają atrakcyjności turystycznej, ale skupiają się na unikatowych wartościach z punktu widzenia historii, sztuki oraz nauki [Ziarkowski 2007, s. 178]. Najczęściej duże znaczenie historyczne, artystyczne lub naukowe danego dobra idzie jednak faktycznie w parze z jego atrakcyjnością turystyczną, dlatego obiekty światowego dziedzictwa przyciągają szerokie rzesze turystów, zaliczając się do najczęściej odwiedzanych atrakcji turystycznych świata [Rifai 2010, s. 88]. Roczna frekwencja wielu obiektów z Listy UNESCO liczona jest w milionach. Katedrę w Kolonii odwiedza corocznie około 9 mln turystów, zaś pałac Schönbrunn w Wiedniu 8 mln. Najchętniej odwiedzanym muzeum świata jest położony we wpisanej na Listę Światowego Dziedzictwa części Paryża Luwr, który rocznie przyciąga około 7 mln zwiedzających [Kruczek 2011, s. 124].

Wysoka frekwencja zwiedzających oraz obecność obiektów z Listy UNESCO w przewodnikach i różnych innych wydawnictwach, a także na stronach internetowych dodatkowo wpływa na ich popularność. Wszystko to składa się na swoisty proces, który został przez przywoływanego już Deana MacCannella nazwany „sakralizacją widoku”. Przebiega on w kilku fazach – od nazwania przedmiotu poprzez ujęcie w ramy i podniesienie, a następnie umieszczenie na ołtarzu, aż do reprodukcji mechanicznej i reprodukcji społecznej [MacCannell 2005, s. 69–71]. Fakt umieszczenia danego dobra na Liście Światowego Dziedzictwa jest niewątpliwie formą jego wyróżnienia, które moglibyśmy odnosić do fazy ujęcia w ramy i podniesienia albo nawet

umieszczenia na ołtarzu. Następstwem wpisu na Listę jest propagowanie danego dobra w mediach turystycznych, szczególnie za pomocą fotografii, a więc faza reprodukcji mechanicznej. Ostatni etap – reprodukcja społeczna – zdaniem MacCannella zachodzi wówczas, gdy miasta i regiony zaczynają przybierać swoje nazwy od sławnych atrakcji.

Wydaje się zatem, że najważniejsze czynniki wpływające na atrakcyjność turystyczną obiektów UNESCO przedstawiają się trochę inaczej niż definiowane w geografii turystyki najistotniejsze składowe atrakcyjności regionów. W literaturze przedmiotu panuje raczej zgodność co do tego, że o atrakcyjności turystycznej danego regionu przesądzają przede wszystkim trzy czynniki: ranga jego walorów turystycznych (przyrodniczych i kulturowych), dostępność komunikacyjna oraz stan infrastruktury turystycznej [Rogalewski 1974, s. 8; Warszńska, Jackowski 1978, s. 28; Lijewski i wsp. 2008, s. 16]. Niektórzy autorzy dzielą atrakcyjność turystyczną obszaru recepcji na pierwotną i wtórną, w ramach pierwszej wymieniając elementy przyrodnicze, kulturę regionu, folklor oraz infrastrukturę ogólną, a do atrakcyjności wtórnej zaliczając zagospodarowanie turystyczne, dostępność komunikacyjną oraz organizację pobytu w regionie [Rapacz i wsp. 2010, s. 524]. Taka klasyfikacja w dalszym ciągu akcentuje jednak te same trzy główne czynniki.

Podstawę atrakcyjności turystycznej obiektów UNESCO stanowi, jak to już zostało wspomniane, wartość danego dobra i jego unikatowy charakter. Owa wartość (historyczna, artystyczna, naukowa) może być utożsamiana z rangą walorów w strukturze ogólnie przyjętej koncepcji atrakcyjności turystycznej regionów. Jednakże kolejne dwa czynniki, a więc zagospodarowanie turystyczne i dostępność komunikacyjna, odgrywają już znacznie mniejszą rolę. Dzieje się tak dlatego, że obiekty wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa są bardzo znane, często znajdują się w centrach dużych miast (dobra kultury) lub w każdym razie w regionach tłumnie odwiedzanych przez turystów. Ich dobra dostępność komunikacyjna oraz zagospodarowanie turystyczne otoczenia są najczęściej kwestią zupełnie oczywistą i nie podnosią tym samym ich wartości w oczach turystów. Ważniejsze wydają się inne czynniki, które zostały pokrótce omówione powyżej, a więc sam fakt wpisania na Listę UNESCO, wysoka frekwencja zwiedzających oraz obecność tych obiektów w licznych wydawnictwach turystycznych, promocyjnych, mediach tradycyjnych oraz w Internecie. Adaptując rozróżnienie atrakcyjności turystycznej na pierwotną i wtórną moglibyśmy zatem zaproponować odrębną koncepcję atrakcyjności turystycznej dla obiektów dziedzictwa UNESCO (ryc. 1). Oczywiście wymieniono w niej tylko najważniejsze czynniki, których znaczenie wydaje się szczególnie duże dla potencjalnego turysty już na etapie wyboru destynacji i obiektów, które chciałby zwiedzić.

Ryc. 1. Główne czynniki atrakcyjności turystycznej obiektów zamieszczonych na Liście UNESCO

Źródło: opracowanie własne.

3. Znaczenie obiektów dziedzictwa UNESCO w kształtowaniu geografii światowego ruchu turystycznego

Ciekawe wnioski płyną z porównania rozmieszczenia obiektów UNESCO na świecie z najbardziej popularnymi destynacjami turystycznymi. Takie analizy porównawcze są trochę utrudnione, gdyż regionalizacja UNESCO jest odmienna od tej przyjętej przez Światową Organizację Turystyki, która gromadzi dane statystyczne dotyczące międzynarodowych migracji turystycznych. Mimo to łatwo jest stwierdzić, że regiony najbardziej zasobne w dobra wpisane na Listę Dziedzictwa stanowią jednocześnie najbardziej popularne cele wyjazdów (por. tab. 1 i 2). Za przykład może tu posłużyć zwłaszcza Europa. Stary kontynent stanowi destynację dla ponad 50 procent wszystkich wyjazdów turystycznych. Jednocześnie z regionu obejmującego Europę i Amerykę Północną na Listę Światowego Dziedzictwa wpisano łącznie 462 obiekty na Liście Światowego Dziedzictwa, co stanowi prawie połowę największych skarbów ludzkości chronionych przez UNESCO na świecie. Zdecydowana większość tej liczby to obiekty europejskie, których jest aż 424, czyli prawie 45% wszystkich obiektów zamieszczonych na liście. W regionie Azji i Pacyfiku procent liczby światowych obiektów UNESCO niemal dokładnie pokrywa się z procentem przyjazdów turystycznych w ten obszar świata. Także w przypadku innych regionów można zauważyć bardzo duże zbieżności pomiędzy liczbą obiektów dziedzictwa UNESCO a procentowym udziałem recepcji światowych przyjazdów turystycznych.

Tabela 1. Liczba obiektów UNESCO w 2012 roku wg regionów świata

Region	Obiekty kulturowe	Obiekty naturalne	Obiekty mieszane	Suma	Udział procentowy
Afryka	47	35	4	86	9%
Kraje arabskie	67	4	2	73	8%
Azja i Pacyfik	148	55	10	213	22%
Europa i Ameryka Północna	393	59	10	462	48%
Ameryka Łacińska i Karaiby	90	35	3	128	13%
Suma	745	188	29	962	100%

Źródło: <http://whc.unesco.org/en/list/stat>, dostęp: 5.10.2012.

Tabela 2. Międzynarodowe przyjazdy turystyczne w 2011 roku wg regionów świata

Regiony	Przyjazdy turystów (w mln)	Udział w rynku (%)
Świat	983	100
Europa	504,0	51,3
Europa Północna	59,3	6,0
Europa Zachodnia	159,0	16,2
Europa Środkowo-Wschodnia	103,5	10,5
Europa Południowa i Śródziemnomorska	182,2	18,5
Azja i Pacyfik	217,0	22,1
Azja Północno-Wschodnia	115,8	11,8
Azja Południowo-Wschodnia	77,2	7,8
Oceania	11,7	1,2
Azja Południowa	12,4	1,3
Ameryki	156,6	15,9
Ameryka Północna	101,7	10,3
Karaiby	20,8	2,1
Ameryka Środkowa	8,3	0,8
Ameryka Południowa	25,8	2,6
Afryka	50,2	5,1
Afryka Północna	17,1	1,7
Afryka Subsaharyjska	33,1	3,4
Środkowy Wschód	55,4	5,6

Źródło: *UNWTO Tourism Highlights 2012 Edition*, UNWTO, Madrid 2012, s. 4.

Zależność pomiędzy liczbą obiektów umieszczonych na Liście UNESCO a wielkością przyjmowanego ruchu turystycznego daje się zauważyć nie tylko w makroregionach świata, ale też w czołowych pod tymi dwoma względami krajach. Największą liczbą obiektów na Liście UNESCO mogą poszczycić się kraje z zachodniej i południowej Europy: Włochy (47), Hiszpania (44), Francja (38) i Niemcy (37). Spośród krajów zlokalizowanych na innych kontynentach do ścisłej czołówki należą ustępujące jedynie Włochom i Hiszpanii Chiny (43 obiekty) oraz Meksyk, który z 31 obiektami na liście zajmuje w tej klasyfikacji 6. miejsce. Warto zauważyć, że z pięciu krajów mających na swym obszarze najwięcej obiektów z Listy Światowego Dziedzictwa aż cztery znajdują się w pierwszej piątce państw przyjmujących rocznie najwięcej turystów (por. tab. 3 i 4). W czołowej dziesiątce najchętniej odwiedzanych w 2011 roku krajów tylko Turcja i Malesja mają mniej niż 20 obiektów UNESCO (odpowiednio 11 i 4 obiekty).

Tabela 3. Kraje posiadające najwięcej obiektów wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa

Kraj	Liczba obiektów
1. Włochy	47
2. Hiszpania	44
3. Chiny	43
4. Francja	38
5. Niemcy	37
6. Meksyk	31
7. Indie	29
8. Wielka Brytania	28
9. Rosja	25
10. Stany Zjednoczone	21

Źródło: <http://whc.unesco.org/en/list/stat>,
dostęp: 5.10.2012.

Tabela 4. Kraje przyjmujące najwięcej turystów w 2011 roku

Kraj	Liczba przyjazdów (mln)
1. Francja	79.5
2. Stany Zjednoczone	62.3
3. Chiny	57.6
4. Hiszpania	56.7
5. Włochy	46.1
6. Turcja	29.3
7. Wielka Brytania	29.2
8. Niemcy	28.4
9. Malesja	24.7
10. Meksyk	23.4

Źródło: *UNWTO Tourism Highlights 2012 Edition*, UNWTO, Madrid 2012, s. 6

Polska ma 13 obiektów UNESCO, co sytuuje nasz kraj na 19. miejscu pod względem liczby wpisów na Liście Światowego Dziedzictwa. Oto wykaz polskich skarbów kultury i przyrody wraz z datami wpisu na Listę UNESCO:

- Stare Miasto w Krakowie (1978),
- zabytkowa Kopalnia Soli w Wieliczce (1978),

- Auschwitz-Birkenau. Niemiecki nazistowski obóz koncentracyjny i zagłady (1979),
- Puszcza Białowieska (1979),
- Stare Miasto w Warszawie (1980),
- Stare Miasto w Zamościu (1992),
- średniowieczny zespół miejski Torunia (1997),
- zamek krzyżacki w Malborku (1997),
- Kalwaria Zebrzydowska: manierystyczny zespół architektoniczny i krajobrazowy oraz park pielgrzymkowy (1999),
- Kościoły Pokoju w Jaworze i Świdnicy (2001),
- drewniane kościoły południowej Małopolski: Binarowa, Blizne, Dębno, Haczów, Lipnica Murowana, Sękowa (2003),
- Park Mużakowski (2004),
- Hala Ludowa we Wrocławiu (2006).

Wśród polskich obiektów zamieszczonych na Liście Światowego Dziedzictwa Kultury i Natury zdecydowanie dominują dobra kulturowe, których jest aż 12. Jedynym obiektem przyrodniczym jest Puszcza Białowieska. Jedenaście obiektów leży w całości na terytorium Polski, a dwa mają charakter transgraniczny. Objęty wpisem obszar Puszczy Białowieskiej leży częściowo w Polsce, a częściowo na terenie Białorusi, zaś Park Mużakowski rozciąga się po polskiej i niemieckiej stronie granicy. Zgodnie z wymogami Światowego Komitetu Dziedzictwa każdy z polskich obiektów zamieszczonych na Liście UNESCO jest dobrem unikatowym w skali całego globu⁵.

W badaniach naukowych dotyczących waloryzacji turystycznej regionów i poszczególnych obiektów przyjmuje się zgodnie, że wszystkie polskie obiekty wpisane na Listę UNESCO charakteryzują się najwyższym stopniem atrakcyjności turystycznej. Większość obiektów kulturowych została dodatkowo wyróżniona mianem Pomnika Historii Polski (zespoły staromiejskie Krakowa, Torunia, Warszawy i Zamościa, Park Mużakowski w Łęknicy, zespół architektoniczny i park pielgrzymkowy w Kalwarii Zebrzydowskiej, zamek krzyżacki w Malborku, Kopalnia Soli w Wieliczce, Hala Stulecia we Wrocławiu), a obszar Puszczy Białowieskiej wchodzi w skład Międzynarodowych Rezerwatów Biosfery [Lijewski i wsp. 2008, s. 187]. Warto też podkreślić, że na Liście UNESCO znajdują się trzy najchę-

⁵ Zgodnie z przyjętymi zasadami każdy obiekt wpisany na Listę UNESCO musi charakteryzować się wyjątkową uniwersalną wartością (ang. *Outstanding Universal Value*) i spełniać przynajmniej jedno z ustalonych kryteriów wpisu. Szerzej na ten temat zob. [Szymgin 2011b; Piotrowska 2011]. Informacje dotyczące polskich obiektów na Liście UNESCO, w tym zwłaszcza spełnianych przez nie kryteriów wraz z uzasadnieniem wpisu znaleźć można na stronie internetowej Światowego Centrum Dziedzictwa [<http://whc.unesco.org>, dostęp: 6.10.2012] oraz na stronie Polskiego Komitetu ds. UNESCO [<http://www.unesco.pl/kultura/dziedzictwo-kulturowe/swiatowe-dziedzictwo/polskie-obiekty>, dostęp: 6.10.2012].

niej w ostatnich latach odwiedzane polskie placówki muzealne: Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau, Kopalnia Soli w Wieliczce oraz Zamek Królewski na Wawelu. Każdy z tych zlokalizowanych w Małopolsce obiektów przyciąga rocznie ponad milion zwiedzających (w 2011 roku Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau odwiedziło ponad 1,4 mln osób, co w naszym kraju jest rekordem frekwencji).

Zakończenie

Obiekty dziedzictwa naturalnego i kulturowego umieszczone na Liście UNESCO stanowią uniwersalną spuściznę ludzkiej cywilizacji i dlatego ich zasób musi być chroniony i przekazywany kolejnym pokoleniom. Jednocześnie dobra te stanowią popularne i mocno promowane atrakcje turystyczne przyciągające miliony turystów. Związek dziedzictwa z turystyką wydaje się konieczny i nierozzerwalny. Niesie on z sobą wiele szans, ale też i zagrożeń. Turystyka może przyczyniać się do rozwoju społeczno-gospodarczego regionów recepcji, w których znajdują się obiekty dziedzictwa. Rozwój turystyki kreuje nowe miejsca pracy i pozwala lokalnej społeczności znaleźć zatrudnienie w przemyśle turystycznym. Jednocześnie jednak masowa turystyka prowadzi często do degradacji środowiska naturalnego oraz walorów kulturowych.

Z negatywnymi zjawiskami powodowanymi nadmierną frekwencją turystyczną w miejscach dziedzictwa trzeba walczyć przez umiejętne zarządzanie [Brooks 2010, s. 84]. UNESCO dostrzega tę potrzebę i dlatego podejmuje szereg projektów dotyczących zarządzania miejscami dziedzictwa, które prowadzone są we współpracy z innymi organizacjami międzynarodowymi oraz przedstawicielami sektora turystycznego⁶. Ważna jest odpowiedzialność podmiotów zarządzających historycznymi miastami, zabytkami oraz obszarami chronionymi. Tego typu obiekty i obszary powinny być racjonalnie udostępniane dla turystyki, a środki uzyskane od zwiedzających należy w dużej mierze przeznaczać na ochronę zabytków i przyrody, a więc dóbr stanowiących często podstawę rozwoju turystyki w danym regionie [Mikułowski Pomorski 1999, s. 164–165]. Tylko poszanowanie dziedzictwa i troska o jego zachowanie może sprawić, że kolejne pokolenia będą miały szansę bezpośredniego kontaktu z największymi osiągnięciami ludzkiej cywilizacji oraz najbardziej niezwykłymi cudami świata przyrody.

⁶ Jako przykład podać można projekt dotyczący zarządzania obiektami dziedzictwa zlokalizowanymi przy Szlaku Jedwabnym, podjęty wspólnie przez UNESCO i UNWTO [zob. Rifai 2010, s. 87–88].

Piśmiennictwo

- Albert M.T. (2007) *Kultura, dziedzictwo, tożsamość* [w:] M.A. Murzyn, J. Purchla, red., *Dziedzictwo kulturowe w XXI wieku. Szanse i wyzwania*, Międzynarodowe Centrum Kultury, Kraków, s. 49–56.
- Alejsiak W., Biliński J. (2003) *Dziedzictwo kulturowe a nowe trendy w popycie i podaży turystycznej*, „Problemy Turystyki i Hotelarstwa”, z. 2, s. 5–18.
- Brooks G. (2010) *Tourism management at World Heritage Sites – building international consensus*, „World Heritage”, nr 58, s. 84–85.
- Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, przyjęta w Paryżu dnia 16 listopada 1972 r. przez Konferencję Generalną Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury na jej siedemnastej sesji*, Dz. U. z dnia 30 września 1976 r.
- Kruczek Z. (2011) *Atrakcje turystyczne. Fenomen, typologia, metody badań*, Proksenia, Kraków.
- Kruczek Z. (2002) *Atrakcje turystyczne. Metody oceny ich odbioru – interpretacja*, „Folia Turistica”, nr 13, s. 37–61.
- Kruczek Z. (2009) *Zabytki architektury i muzea jako atrakcje turystyczne* [w:] P. Krasny i D. Ziarkowski, red., *Sztuka i podróżowanie. Studia teoretyczne i historyczno-artystyczne*, Proksenia, Kraków, s. 39–53.
- Kruczek Z., Kurek A., Nowacki M. (2010) *Krajoznawstwo. Teoria i metodologia*, Proksenia, Kraków.
- Lijewski T., Mikułowski B., Wyrzykowski J. (2008) *Geografia turystyki Polski*, wydanie piąte zmienione, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa.
- MacCannell D. (2005) *Turysta. Nowa teoria klasy próżniaczej*, przełożyły E. Klekot i A. Wieczorkiewicz, Warszawskie Wydawnictwo Literackie MUZA SA, Warszawa.
- Marstein M. (2011) *Światowe dziedzictwo UNESCO – strategia globalna i inne zagadnienia* [w:] J. Purchla, red., *Zarządzanie miejscami wpisanymi na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO w Polsce i w Norwegii/ Management of UNESCO World Heritage Sites in Poland and Norway*, Międzynarodowe Centrum Kultury, Kraków, s. 31–51.
- Mikułowski Pomorski J. (1999) *Czy turystyka ochroni historyczne dziedzictwo?* [w:] J. Purchla, red., *Dziedzictwo a turystyka. Materiały międzynarodowej konferencji zorganizowanej w dniach 17–20 września 1998*, Międzynarodowe Centrum Kultury, Kraków, s. 153–165.
- Nowacki M. (2000) *Atrakcje turystyczne, dziedzictwo i jego interpretacja – jako produkt turystyczny*, „Turyzm”, t. 10, z. 2, s. 111–122.

- Nuryanti W. (1996) *Heritage and Postmodern Tourism*, "Annals of Tourism Research", t. 23, nr 2, s. 249–260.
- Piotrowska K. (2011) *Uzasadnienie wpisu na Listę Światowego Dziedzictwa w przeszłości i obecnie* [w:] B. Szmygin, red., *Wyjątkowa uniwersalna wartość a monitoring dóbr światowego dziedzictwa*, Polski Komitet Narodowy ICOMOS i Narodowy Instytut Dziedzictwa, Warszawa, s. 10–25.
- Rapacz A., Gryszel P., Jaremen D.E. (2010) *Innowacje a atrakcyjność turystyczna wybranych uzdrowisk dolnośląskich w świetle badań empirycznych* [w:] J. Sala, red., *Konkurencyjność miast i regionów na globalnym rynku turystycznym*, PWE, Warszawa, s. 520–542.
- Rifai T. (2010) *Tourism at World Heritage Sites*, World Heritage, nr 58, s. 87–88.
- Rogalewski O. (1974) *Zagospodarowanie turystyczne*, WSiP, wyd. 3, Warszawa.
- Szmygin B. (2011a) *Lista Światowego Dziedzictwa UNESCO – charakterystyka problematyki w Polsce na tle sytuacji międzynarodowej* [w:] J. Purchla, red., *Zarządzanie miejscami wpisanymi na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO w Polsce i w Norwegii/Management of UNESCO World Heritage Sites in Poland and Norway*, Międzynarodowe Centrum Kultury, Kraków, s. 53–70.
- Szmygin B. (2011b) *Określenie wyjątkowej uniwersalnej wartości dóbr światowego dziedzictwa – krytyczna analiza* [w:] B. Szmygin, red., *Wyjątkowa uniwersalna wartość a monitoring dóbr światowego dziedzictwa*, Polski Komitet Narodowy ICOMOS i Narodowy Instytut Dziedzictwa, Warszawa, s. 26–40.
- Tourtellot J.B. (2010) *Part threat, part hope. The challenge of tourism*, "World Heritage", nr 58, s. 8–19.
- UNWTO *Tourism Highlights 2012 Edition*, UNWTO, Madrid.
- Urry J. (2007) *Spojrzenie turysty*, przełożyła A. Szulżycka, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Warszyńska J., Jackowski A. (1978) *Podstawy geografii turystyki*, PWN, Warszawa.
- Ziarkowski D. (2007) *Problemy oceny walorów i atrakcji kulturowych z punktu widzenia turystyki*, „Folia Turistica”, nr 18, s. 175–183.

Strony internetowe:

<http://whc.unesco.org>

<http://www.unesco.pl>

Abstract**The significance of UNESCO World Heritage Sites
for tourism**

The article includes the characterization of UNESCO World Heritage Sites as a specific group of tourist attractions. It presents the most important factors which influence the tourist attractiveness of these places and includes a comparative analysis of the distribution of UNESCO World Heritage Sites in the world and the data concerning tourist trips to different regions of the world. The analysis shows that the regions and countries rich in sites inscribed on the World Heritage List are also very popular tourist destinations. The same concerns Poland, whose sites chosen for the List are considered the most important tourist attractions. The conclusion indicates that the competent management and reasonable availability of World Heritage Sites to tourists are of crucial importance.

Keywords: tourist attractions, heritage, UNESCO World Heritage List